

Кудлай К.В., Уманець М.В.

Дніпровський національний університет імені О.Гончара

Методичні рекомендації батькам дітей з алалією дошкільного віку

Алалія – медико-психолого-педагогічна проблема. Систематична довготривала логопедична робота дає базу, достатню для мовленнєвого спілкування дитини. Але іноді – лише елементарні фрази.

Комплексний підхід до формування мовлення при алалії спрямовує увагу на становлення усіх функцій мовлення, які сприяють її розвитку і поліпшенню пізнавальної діяльності.

Систематична логопедична робота спрямовується на збагачення словнику дитини та підготовку до подальшого шкільного навчання за спеціальною програмою, що йде паралельно із звичайним навчанням. Подолання мовленнєвих вад будується так, аби закласти основу для самостійного навчання.

В роботах Л. С. Виготського, А. Н. Леонтьєва, А. Р. Лурія, А. В. Запорожца, П. А. Гальперіна розроблена загальна теорія корекційного впливу при алалії. В логопедичній роботі використовуються корекційні можливості предметно-практичної діяльності, дій, що мають пізнавальне значення. Недопустима стандартизація методичних прийомів; відбір мовного і дидактичного матеріалу – варіативні. Дитину відгороджують від травмуючого впливу оточуючого, формується правильне сприйняття власного дефекту [1].

Ведучою складовою при корекції алалії є розвиток саме дрібної моторики пальців рук - при лінуванні аркушів, розмальовки, штриховки, в'язанні мотузок тощо. Встановлено, якщо дитина відстає у розвитку рухової сфери – вона відстає і у розвитку мовлення. Тому при тренуванні рухів корегується мовлення.

Корекційну роботу з алаліками треба починати в дошкільному віці. Чим більше існує алалія, тим сильніше порушено розвиток дитини. Тому чим

раніше розпочато роботу, тим швидше вдається навчити дитину мови. Пояснюється це перш за все тим, що чим молодша дитина, тим менше зауважує він свій дефект. Кругозір маленької дитини вузький, думки його простіші, мова, елементарніша за будовою і бідніша за словником. Отже, і оволодіти нею, наздогнати своїх однолітків можна в більш короткий термін. Взагалі, дошкільний вік, є особливо сприятливим періодом для розвитку мови.

Сказане відноситься не тільки до алаліків з нормальним інтелектуальним розвитком, але і до тих випадків, коли алалія комбінується з олігофренією або затримкою психічного розвитку. Робота з дітьми, які мають інтелектуальне недорозвинення, вимагає більш тривалих занять. Відсутність мови в подібних випадках обтяжує інтелектуальний дефект [2].

Організація і методи роботи з дошкільнятами-алаліками різні. Так О.А.Хейкінен проводить роботу колективно, невеликими групами, займаючись з кожною групою приблизно близько години щодня. Мовна робота проводиться у формі різних методично підібраних ігор і лише для старших дітей виділяється особливий час для спеціальних логопедичних занять. Але, на думку М.М. Трауготт, дитина-алалік повинна довше перебувати в колективі, а робота з розвитку мовлення може здійснюватися в процесі звичайних занять для дошкільнят. І лише для старших дітей і дітей, які страждають важкими формами алалії, організовуються колективні та індивідуальні логопедичні заняття. Далі автор зазначає, що робота з розвитку мовлення повинна включати три основні розділи:

1. Розвиток розуміння мови;
2. Розвиток самостійної мови;
3. Відпрацювання елементів усної мови.

М.М. Трауготт так характеризує зміст кожного розділу. «У моторного алаліка відзначають гарний стан імпресивної мови. Але в його розумінні зверненого мовлення завжди є незначні дефекти, що виявляються у

недостатньому запасі слів, у неточному розумінні зворотів мови, у невмінні вловлювати зміст складних і важких текстів» [3].

Мовчазна дитина не має можливості запитати про значення слів, уточнити його в процесі говоріння. Діти-алаліки не звикли слухати, тому що в сім'ї з ними зазвичай мало розмовляють. Цим пояснюється невміння розуміти довгі тексти. Такі особливості у розумінні мови дітьми-алаліками слід враховувати в педагогічному процесі. Розділ з розвитку самостійної мови є центральною ланкою всієї роботи. Його завдання у збагаченні словника, розвитку навичок зв'язного мовлення і формування правильної в граматичному відношенні мови.

Розділ роботи над елементами мови включає три види роботи:

Постановка дихання, необхідна з огляду на схильності алаліків до розвитку заїкання і з огляду на те, що розлад дихальної функції ускладнює процес виховання мови.

Робота з постановки відсутніх звуків і корекції вимови.

Вправи наслідування елементів мови, так як поліпшення в наслідуванні створює базу для поліпшення мови.

Робота з розвитку мовлення повинна пронизувати весь педагогічний процес. В іграх, в побуті, на заняттях потрібно користуватися кожним сприятливим моментом для збагачення словника дитини і для стимуляції його промови.

М.М. Тграуготт зазначає, що перше, чого має навчити педагог, це слухати і розуміти оповідання і казки, відповідні його розвитку та інтересам. Дати дитині елементарну побутову мову, поліпшити вимову наявних звуків і поставити відсутні [4].

В сучасній логопедії є декілька методик роботи з дітьми з алалією (моторною і сенсорною). Зокрема, методика Б. М. Гріншпун, методика О. В. Правдіной, методика Є. Ф. Соботович. Розглянемо основні моменти кожної з методик [1].

Згідно методики Б. М. Гріншпун, загальна мета – побудова мовленнєвої основи, яка зможе у подальшому розвиватися спонтанно і об'єднається в систему. Слід зазначити, що у алаліків самотійно не формується модель слова. Тому, необхідно диференціювати вже сформовані моделі слів і вправлятися у їх протиставленні.

Таким чином, алалія - це один з найбільш складних мовних дефектів. Моторна алалія є результатом органічного порушення центрального характеру в пренатальний, натальний чи ранній постнатальний періоди. Синдром моторної алалії обумовлений комплексом різних факторів: ступенем мовного недорозвинення, характером і локалізацією процесу, загальним станом дитини, його віком, типом вищої нервової діяльності, станом інтелекту, системою медико-педагогічного впливу. У всіх випадках є несформованість навичок спілкування, порушення мовної діяльності.

Література:

1. Волкова Л. С. Логопедия: Учеб. для студ. дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л. С. Волковой, С. Н. Шаховской. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 680с. – (Коррекционная педагогика).
2. Кадикова Т. А. Ціннісні орієнтації та їх значення у структурі спрямованості особистості/ Кадикова Т. А. // Науково – методичний збірник. – Слов'янськ, 2001. – Вип. 15. – С. 198 – 206.
3. Столин В. В. Семья как объект психологической диагностики / В. В. Столин // Семья и формирование личности. – М. : НИИ ОПП АПН СССР, 1981. – С. 26–38.
4. Трауготт Н. Н. О сенсорной афазии и алалии: Дис: ... д.мед.н. — Л., 1964.